Ľudové nástroje - Dvojzvukové gajdy :)

Rovné cylindrické jednoplátkové nesymetrické dvojpíšťaly otvorených koncov, zo zásobníkom vzduchu, s dvojzvukovým diatonickým prejavom.

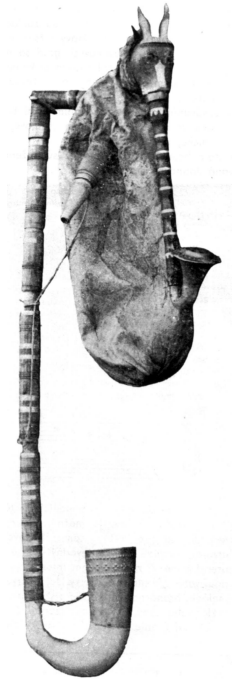

Dvojzvukové **gajdy,** nazývame tiež „goralské“, majú tieto časti: **mech, fúkač** s koženou klapkou, **hlávka, melodická jazýčková píšťala** s bočnými hmatovými otvormi a **sprievodná burdónová jazýčková píšťala.**

Tónotvorným zariadením oboch píšťal sú jednoplátkové jazýčky. Zhotovujú sa z tenkých bazových alebo trstinových trubičiek. Spodnou časťou sú vsadené do horného konca trubíc oboch píšťal, hornou časťou (vrátane plátka) vyčnievajú do dutín takzvaných hlávok. Jazýčková trubička s plátkom sa ľudovo volá „piskor“. Vzduch sa dostáva z mecha do dutiny hlávok, pri určitom tlaku sa začne predierať štrbinou medzi plátkom a stenou trubičky piskora, plátok sa rozkmitá a podnieti kmitavý proces aj vo vzduchotesnom stĺpci. Výška vzniknutého tónu závisí od kmitočtu jazýčka a akustických vlastností píšťalovej trubice.

Melodická píšťala má šesť hmatových otvorov na prednej strane a jeden tzv. „kontrový“ otvor zospodu hore. Okrem toho dole na pravej strane má ladiaci otvor, tzv. „štimovú dierku“, ktorej veľkosť sa podľa potreby upravuje voskom. Melodická píšťala má valcový vývrt. Zvonka je opracovaná na sústruhu a intarzovaná cínom, olovom alebo mosadznou zmesou.

Sprievodná burdónová píšťala zvaná „bas“ je zložená z 3 častí: prvá - s piskorom, druhá - dolaďovacia, tretia - s rohovým zakriveným roztrubom. Vyžadujú si to dôvody konštrukčné a akustické (možnosť ladenia zmenou dĺžky píšťalovej trubice). Dosahuje trojnásobnú až štvornásobnú dĺžku melodickej píšťaly. Jej základný tón znie v porovnaní so základným tónom melodickej píšťaly o dve oktávy nižšie. Vzájomné vylaďovanie píšťal dvojzvukových gájd sa robí

Píšťala basu je vŕtaná, zvonku sústružená a interzovaná liatinovou zmesou.

Prefukovanie do vyšších harmonických tónov pri gajdových píšťalách nie je možné. Vidlicová hmatová technika sa pre veľký priemer bočných hmatových otvorov neuplatňuje. Sprievodný tón basu znie neprerušovane. K zvláštnostiam intonačnej stránky patrí používanie „kontrovej“ dierky. Jej odkrytím sa preruší melódia hraná na melodickej píšťale a zaznie decima základného tónu. No hneď vzápätí (po jej zakrytí) sa obnoví znenie pôvodného tónu. V rýchlych tanečných tempách sa toto striedanie uplatňuje tak rýchle, že sa zdá, akoby k prerušovaniu melódie vôbec nedochádzalo, a teda akoby súčasne zaznievali tri intonačne rozdielne tóny.

Zdroje

Prevzaté a upravené z:

Ladislav Leng, *Slovenské ľudové hudobné nástroje*, Vydavateľstvo SAV, 1967.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania